

Fadila Kajević • Blaga Žurić

CRNOGORSKI JEZIK KAO NEMATERNJI 8

priručnik za nastavnike



Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
PODGORICA, 2016.

mr Fadila Kajević mr Blaga Žurić

CRNOGORSKI JEZIK KAO NEMATERNJI 8

Priručnik za nastavnike

Izdavač	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – PODGORICA
Za izdavača	Radiša Šćekić, direktor
Glavni urednik	Radule Novović
Odgovorni urednik	Lazo Leković
Urednica izdanja	Lida Vukmanović-Tabaš
Recenzenti	dr Adnan Čirgić dr Dragan Bogojević Dragana Nenadović Nađa Luteršek Radmila Bajković
Lektura	Sanja Marjanović
Korektura	Dragan Batričević
Grafičko oblikovanje	Slađana Bajić-Bogdanović
Tehnički urednik	Rajko Radulović

SADRŽAJ

UVOD	4
[1] UČENJE KROZ DRUŽENJE	10
[2] VRIJEME I VREMENSKE NEPOGODE	13
[3] ČOVJEK MIJENJA SVIJET	16
[4] OMILJENA HRANA TOKOM PRAZNIKA	19
[5] RADI ŠTO VOLIŠ, VOLI ŠTO RADIŠ	22
[6] AKO ČUVAŠ PRIRODU – ČUVAŠ I SEBE	25
[7] CRNA GORA U EVROPI I SVIJETU	28
[8] UNIVERZUM	30
Prepis CD-a	32
Literatura	39

Udžbenički komplet *Crnogorski jezik kao nematernji* za 8. razred osnovne škole, koji se sastoji od četiri komponente (Udžbenik, Radna sveska, Priručnik za nastavnike i audio CD), namijenjen je učenicima/učenicama 8. razreda koji crnogorski jezik uče kao drugi jezik.

Udžbenik je podijeljen na osam tematskih cjelina, koje imaju jasnu strukturu: uvođenje novih riječi u kontekstu i izvan konteksta, tekstovi za razvijanje receptivnih i produktivnih vještina, gramatika u kontekstu i osnovna pravila, produktivni i projektni zadaci prilagođeni uzrastu, interesovanjima učenika/učenica¹ i specifičnostima u kojima učenici žive i uče.

Svaka cjelina sadrži šest stranica jezičkog materijala u Udžbeniku i četiri stranice u Radnoj svesci. Tekstovi za slušanje snimljeni su na kompakt-disku.

Osnovne karakteristike Udžbenika su:

- jedinstvena struktura i logička povezanost unutar multimedijalnog paketa
- izlaganje jezičkim sredstvima i slikovnim materijalom – likovni prilozi (fotografije, crteži, grafikoni, dijagrami, mape, tabele)
- kreativni zadaci različite težine i s jasnim obrazovnim ciljem
- usklađenost sadržaja (predmetni program; vertikalna i horizontalna unutarpredmetna korelacija, međupredmetna korelacija, ciljevi i zadaci obrazovanja i vaspitanja, organizacija nastave i škole, trendovi u društvu i obrazovanju²).

Da bi zainteresovao učenike da pokušavaju, provjeravaju, istražuju, eksperimentišu i rješavaju, Udžbenik karakterišu:

- originalnost, kreativne veze i nova sagledavanja između poznatih ideja i ciljeva
- podsticaj za razvoj jezika, različite vrste zadataka i vježbanja (za proširivanje i sistematizovanje znanja)
- estetska, socijalna, duhovna, naučna i tehnološka vrijednost
- izvorni tekstovi, autentična dokumentacija
- rječnik
- izvod iz gramatike.

Vaspitna funkcija Udžbenika:

- promovisanje tolerancije: rodne, nacionalne, socijalne, generacijske različitosti, kao i posebnih potreba pojedinaca
- razvijanje svijesti o životnoj sredini
- razvijanje osećaja za estetiku i preduzetništvo
- razvijanje osećaja pripadnosti porodici, školskom kolektivu, lokalnoj zajednici, državi, regionu...

Radna sveska sadrži diferencirane zadatke i predstavlja važan segment za usvajanje i primjenu ciljeva. Zadaci su namijenjeni za uvježbavanje leksike, gramatike, pravopisa i komunikacijskih vještina. Mogu se koristiti na času ili kao domaći zadatak.

Pri izradi zadataka vodilo se računa o ravnomjernoj distribuciji jezičkih vještina i struktura i o postupnosti u njihovom prezentovanju i uvježbavanju. Zadaci su različite kognitivne složenosti, od prepoznavanja do evaluacije. Pored usvajanja jezičkih znanja i vještina, doprinose razvijanju strategija učenja i ključnih lingvističkih i nelingvističkih kompetencija.

Tekstualni, audio i vizuelni materijal i prateći zadaci koncipirani su tako da zadovolje različite stilove učenja (auditoryni, vizuelni i kinestetički).

Primijetićete da je tekst Priručnika većinom napisan u jednom rodu. Namjera nam je bila da postignemo jednostavnost, preciznost i jasnoću. Podrazumijeva se, dakle, da se sve napisano odnosi na oba roda.

¹ U daljem tekstu: učenici

² evropske integracije, preduzetništvo, održivi razvoj

Priručnik za nastavnike čini važan instrument za planiranje na godišnjem i mjesečnom nivou, kao i planiranje organizacije i artikulacije pojedinačnih časova ili aktivnosti. Svako poglavlje sadrži operative ciljeve i metodska rješenja, koja nastavnicima/nastavnicama³ mogu pomoći prilikom pripremanja časa. Rješenja zadataka iz Udžbenika prate opis aktivnosti, dok su Rješenja iz radne sveske izdvojena u okviru svakog poglavlja. Priručnik sadrži i druge resurse za nastavnike: nastavne listiće i transkript tekstova sa CD-a.

UPUTSTVA ZA REALIZACIJU AKTIVNOSTI POSEBNE SLOŽENOSTI

PROJEKTI

Projekti spadaju u aktivnosti otvorenog tipa, koje pomažu razvijanju jezičkih vještina, podstiču kooperativno učenje i stimuliraju kreativnost učenika. Zbog mogućnosti da svaki pojedinac (kao dio grupe) ispolji individualnost, projekti imaju motivacioni karakter. Za projekte većeg obima sprovode se aktivnosti u osam faza. Svaku fazu karakteriše primjena različitih komunikacijskih vještina, koja se odvija na prirodan način, jer služi kao instrument, a ne kao cilj. Uobičajene faze projekta:

- 1. Stimulans:** Razmjena ideja – dogovor s učenicima o projektnom zadatku (zadacima) u vezi s tekstom ili temom poglavlja. Primjena vještina: nakon čitanja, učenici koriste *govor* i *slušanje*.
- 2. Definisanje projekta:** U ovoj fazi potrebno je donijeti ključne odluke: podjela grupa, naziv projektnog zadatka, rok za njegovo izvršenje, ciljevi projekta. Pored *govora* i *slušanja*, prisutno je i *pisanje* – pravljenje zabilježki.
- 3. Priprema i uvježbavanje podvještina:** Da bi prikupili potrebne podatke izvan učionice, učenici će vjerovatno morati da komuniciraju s govornicima crnogorskoga jezika, što zahtijeva lingvističku i nelingvističku pripremu. Lingvistička priprema obuvata, prije svega, različite jezičke funkcije, kao što su: predstavljanje, traženje informacija, zahvaljivanje... Nelingvistička priprema sadrži potrebne instrukcije o tome na koji način realizovati pojedine aktivnosti (anketa, intervju, prikupljanje podataka, statistička obrada, objedinjavanje, grafički prikazi, ilustriranje). U ovoj fazi učenici *čitaju*, *pišu*, *govore* i *slušaju*.
- 4. Kreiranje materijala:** Formulacija pitanja (anketa, intervju) i priprema za štampanje istih. Pravljenje tabela i mapa. Ključne vještine u ovoj fazi su *govor* i *pisanje*.
- 5. Rad na projektu:** Učenici se organizuju unutar grupe, dijele zaduženja, planiraju i izvršavaju planirane aktivnosti u školi i izvan nje. Uloga nastavnika je da pruža podršku učenicima kada im je potrebna. U ovoj fazi, kao i u narednim fazama, prisutne su sve četiri komunikacijske vještine.
- 6. Analiza i sinteza:** Učenici čitaju bilješke, analiziraju rezultate upitnika/intervjua.
- 7. Organizacija:** Na osnovu informacija do kojih su došli, donose odluku o načinu predstavljanja projekta (tekstualni materijal, vizuelni, audio...). Definišu potrebne resurse, zaduženja svakog člana grupe i druga organizaciona pitanja.
- 8. Finalna prezentacija:** Učenici prezentuju projekat, objašnjavaju do kojih saznanja su došli i na koji način. Prezentuju audio-materijal (pjesme, priče, snimak intervjuja i sl.), video-materijal (fotografije, crteži, grafikoni...) i daju potrebna objašnjenja.
- 9. Evaluacija projekta:** U ovoj fazi učenici komentarišu nova znanja, koja su stekli radeći na projektu, saopštavaju probleme s kojima su se suočavali i predlažu način njihovog prevazilaženja. Nastavnik evaluira rad učenika.

³ U daljem tekstu: nastavnici

Primjeri projekata:

I. Kako se pravi nacionalno jelo

1. Razgovarajte o prehrambenim navikama u mjestu u kojem učenici žive i šire u Crnoj Gori.
2. Razgovarajte o namirnicama – đe se mogu nabaviti, o njihovim cijenama, kvalitetu...
3. Pomozite učenicima da se podijele u grupe i donesu početne odluke.
4. Učenici u grupama biraju koje nacionalno jelo (ili više njih) žele da predstavite svojim projektom.
5. U zavisnosti od mogućnosti škole, sredine, učenika, razgovarati o raznim mogućnostima predstavljanja krajnjeg proizvoda. Na primjer:
 - a) *Sajam hrane* – učenici pripremaju u školi ili kod kuće jela koja žele predstaviti i izlažu ih u školi. U tom slučaju svi zaposleni i učenici prisustvuju sajmu (prikladno samo za manje škole);
 - b) *Knjiga receptata* – Učenici udružuju svoje projekte i prave knjigu receptata (na nivou odjeljenja ili cijele škole);
 - c) *Izrada panoa* ili drugog načina prezentacije (*power point, video-snimak...*) – Ovo je najjednostavniji način prezentovanja projekta. Učenici predstavljaju slikom i tekстом jelo o kojem je riječ. Tekstualni dio može da sadrži: sastojke, numerički i/ili grafički prikaz cijena, recept, zanimljivosti vezane za dato jelo – priče, pjesme, anegdote...).
6. Ako je praktično, možete učenike povesti u neke od lokalnih prodavnica, supermarketa, na pijacu i sl. Možete obići i neke od lokalnih restorana, fabriku za preradu hrane ili dovesti goste na čas.

II. Napraviti turističku brošuru mjesta u kojem je škola

- Učenici rade na jedinstvenom zadatku u grupama. Grupe prezentuju neke od ponuđenih tema (ili sve):
1. kulturne znamenitosti; 2. tradicija, običaji, festivali, manifestacije; 3. istorija mjesta; 4. geografske karakteristike i socijalna struktura; 5. mjesta za provod...
- Odlučiti o formatu u kojem će projekat biti rađen, kako bi sve grupe radile u istom formatu (npr. na papiru A4, A3 ili većem; power point prezentacija i dr.).

III. Izrada novina ili časopisa

- Odlučiti o vrsti časopisa ili novina. Definisati naziv i strukturu, npr.: moda, film, muzika, sport, porodica, pisma čitalaca, horoskop, enigmatika, vremenska prognoza, uređenje doma, zanimljivosti iz zemlje i svijeta...
- Pomozite učenicima da izaberu urednike za svaku oblast/temu prema ličnim afinitetima ili talentima. Urednici će zatim sebi izabrati saradnike. U manjim odjeljenjima urednici i saradnici mogu pokrivati više tema. Imenovati i druga zaduženja: ilustrator, glavni urednik, lektor/korektor.
- U pripremnj fazi donijeti novine i časopise različitog tipa i razgovarati s učenicima o njihovoj strukturi, kao i materijalnim i ljudskim resursima potrebnim za izradu časopisa.

METODIČKI PRISTUP UMJETNIČKOM TEKSTU

Interpretacija umjetničkog teksta u osnovnoj školi je oblik komunikacije koji se zasniva na razmišljanju, emocijama i mašti. Na taj način učenicima se omogućava da samostalnije upoznaju sadržaj, motive i poruke umjetničkoga teksta. Interpretacija, kao metod i teorija, prilikom rasvjetljavanja umjetničkog teksta daje zadatak i učeniku i nastavniku. Učenici do saznanja dolaze samostalnim istraživanjima i otkrivanjima, koristeći sopstvene napore i mišljenje. Nastavnik je organizator koji prati aktivnosti učenika i pruža neophodnu pomoć za prevazilaženje nejasnoća i nedoumica. Motiviše i obezbjeđuje stimulatívne postupke, koji će doprinijeti da se postavljeni ciljevi časa lakše realizuju.

Nastavni rad na interpretaciji teksta je stvaralački čin koji zahtijeva zainteresovanost i integracioni rad nastavnika i učenika.

Interpretacija, u nastavi maternjeg jezika, obuhvata: fabulu, temu, ideju, likove, fantastiku, kompoziciju, jezičko-stilska sredstva (blagozvučje jezika – poslužiće lakšem učenju stranog jezika), porijeklo teksta, ilustraciju, vizuelnu prezentaciju, dramaturgiju i sl. Svi ovi elementi mogu se pojaviti u sadržaju jednoga časa, a mogu se raditi i pojedinačno (npr. metodički pristup interpretaciji likova). Elemente interpretacije umjetničkog teksta u nastavi drugog jezika nastavnik bira prema nivou znanja ili ih pojednostavljuje. U skladu s tim, planira i metodički postupak. Aktivnosti učenika pomažu razrješavanju nastavnih situacija: razumijevanju teksta, prepričavanje redosljeda događaja, uočavanje kompozicione strukture, gledanje filma, kreiranje nove priče iz svijeta mašte.

Interpretacija teksta temelji se na osnovnom sadržaju, metodičkim postupcima kojima se ostvaruje aktivnost učenika. Pritom se ne zaboravljaju zahtjevi koji stoje ispred jednih i ispred drugih, kao i iskustva koja učenici imaju (emocionalna, socijalna, etička).

Sadržaj priče (bajke) učenicima se može prenijeti interpretativnim čitanjem (tekstom, slikom, simboli-ma), tehničkim sredstvima (audio-vizuelnim), ilustracijama ili dramaturgijom. Događaji u tekstu odgovaraju učenicima i njihovim uzrasnim karakteristikama.

Interpretacija bajke

Bajke pružaju velike mogućnosti za realizaciju nekih sadržaja iz nauke o jeziku (glagolski oblici, arhaizmi, jezičke varijante, funkcija riječi u rečenici...). Bajke su dragocjeno recepcijsko iskustvo u traganju za vrijednostima mnogih savremenih književnih djela.

U osmom razredu preporučuju se bajke prikladne za uzrast četrnaestogodišnjaka (izbor je važan za učenje jezika). Bajkovita struktura je spoj čulnog i sazajnog. Otvara niz pitanja i bogati učenička iskustva i rječnik.

Nijedan model interpretacije nije konačan, ali kreacijom nastavnik obogaćuje sazajni svijet učenika. U metodikama se preporučuju različiti pristupi književno-umjetničkom tekstu:

- pripremanje učenika za čitanje teksta (motivacioni razgovor)
- čitanje teksta (interpretacija)
- provjeravanje doživljaja
- prepričavanje
- analiza teksta (interpretacija)
- uopštavanje
- priprema učenika za interpretativno čitanje, stvaralački rad na tekstu
- dramaturgija
- davanje zadatka za samostalan rad kod kuće.

Bajka je složena struktura, izvor tajni koji predstavlja izazov za svakog čitaoca. Otkriva mnogostruka značenja. Pravilna interpretacija otkriva umjetničke vrijednosti i:

- osposobljava učenika da o pročitanoj donosi sud
- razvija sposobnost za doživljaj pročitanoj
- upućuje na samostalno pronalaženje vrijednosti književnog teksta
- upućuje na samostalno uočavanje novih riječi
- razvija mišljenje, estetske procjene, komunikaciju i intelektualni potencijal.

Interpretacija treba da probudi estetsku doživljenost punim, svestranim angažovanjem učenika u procesu nastave. Svaki učenik doživljava tekst na drugačiji način, zbog različitih čitalačkih iskustava koja utiču na razumijevanje umjetničkog teksta. Zato je uloga nastavnika odgovorna i učenicima dragocjena.

Tokom interpretacije teksta, uz nastavnikovu pomoć, učenik otkriva kompoziciju, fabulu, logičan red pojava, glavne likove, realno i irealno, specifičan jezik. Interpretacijom treba sačuvati autonomnost umjetničkog teksta, zakonitosti i specifične elemente na kojima je ustanovljen.

NEUMJETNIČKI TEKST I AKTUELNI PRISTUP IZUČAVANJU JEZIKA

U izučavanju jezika preporučuju se neumjetnički tekstovi na kojima se realizuju sadržaji i ostvaruju ciljevi predmetnog programa. Lingvisti daju prednost neumjetničkom tekstu (od tekstova s praktičnom namjenom do naučnopopularnih) za učenje jezičkih pojava i zakonitosti jezika.

Proučavanje jezika, pored obrazovne funkcije, doprinosi i vaspitavanju učenika. Nastavnik angažuje učenike u procesu nastave, radi na razvijanju njihove samostalnosti u radu i ljubavi prema učenju jezika. Pronalaženje stvarnih situacija iz neposredne životne sredine pomoći će učenicima da usvoje govornu praksu i sagledavaju jezik kao akciju usmjerenu na ostvarivanje praktičnih ciljeva.

Zato je veoma važan izbor i korišćenje odgovarajućeg teksta na kome se objašnjava neka jezička pojava (publicistički tekstovi, naučnopopularni, primjeri iz učeničkih radova). Veoma je važno da učenici razumiju tekst u cjelini i u pojedinostima (detalji). Potrebno je obnavljanje poznatih jezičkih pojava i pojmova koji neposredno doprinose boljem i lakšem shvatanju i usvajanju novih zakonitosti. Ilustrovanje i grafičko predstavljanje jezičkih pojava i njihovih odnosa doprinosi lakšem usvajanju jezika.

Dalja vježbanja u školi i kod kuće (utvrđivanje, obnavljanje i primjena stečenoga znanja i vještina) neke su od presudnih aktivnosti za uspješno ovladavanje jezikom koji se uči.

Rad na neumjetničkom i umjetničkom tekstu i uvažavanje različitih jezičkih stilova nijesu novi u nastavi jezika, već se odavno koriste. Nastava jezika (obuhvata sticanje gramatičkih i pravopisnih znanja uočavanjem tih pojava na tekstu, tj. u kontekstu) uglavnom se realizuje na neumjetničkim, ali i na odgovarajućim umjetničkim tekstovima.

U središtu interesovanja je neumjetnički tekst na kojem učenici vježbaju pronalaženje ključnih pojmova, razdvajaju bitne podatke od nebitnih, razvrstavaju informacije iz teksta u tabele, šeme i grafikone. Takođe, na ovom uzrastu (8. razred) osposobljavaju se da razumiju i napišu tekstove koji imaju praktičnu namjenu (kratak vođeni sastav, anketu, intervju).

Učenici se osposobljavaju i za razumijevanje diskurs-markera i njihovu upotrebu prilikom obezbjeđivanja kohezije i koherentnosti teksta koji pišu.

Uvođenjem u način čitanja neumjetničkog teksta učenici se uvode u učenje putem čitanja. Razumijevanje prilikom čitanja nalazi se na početku procesa učenja jezika i podržava cjelokupni dalji proces (prepoznavanje, ponavljanje, pamćenje).

Susretom s novim riječima u tekstu koji se čita, aktivira se postojeća kognitivna shema učenika (predznanje, iskustva iz života u vezi s tekstem i očekivanja).

Konačan rezultat navedenog postupka treba da bude dobro razumijevanje i pamćenje pročitano.

CILJEVI:

Učenik/učenica osposobljava se da:

- pravilno izgovara poznate riječi pri čitanju naglas
- razumije jednostavna i pojedina složenija uputstva u tekstu koji sluša
- uočava detalje u tekstu koji čita ili sluša
- transformiše tekst u grafik ili tabelu
- proširuje rječnik
- pogađa riječi u kontekstu
- uočava razliku između glagola i glagolskih imenica
- piše kraće vođene sastave

UVOD U TEMU:

Razgovarati o sekcijama koje učenici u odjeljenju pohađaju i utvrditi koliko poznaju nazive sekcija na crnogorskom jeziku.

Uputiti učenike da povežu sekcije s crtežima iz Udžbenika, i kroz opis crteža dodatno razgovarati o sekcijama.

RJEŠENJE: Sekcije na crtežima povezane su s nastavnim predmetima: 1. Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski ili Albanski jezik (dramska sekcija); Muzička kultura (hor), Tehnika i informatika (modelari), Fizičko vaspitanje / Sport (odbojkaši).

Razgovor usmjeriti na takmičenja na kojima članovi sekcija mogu učestvovati. Razgovarati o pojedinačnim iskustvima učenika (personalizacija).

ČITANJE: Takmičenje za najljepše pismo

Prije čitanja objasniti učenicima pojam „literarni konkurs“. Je li neko od učenika učestvovao na sličnom konkursu? Postoje li konkursi za pisanje na albanskom jeziku?

Dati učenicima i druga potrebna objašnjenja kako bi razumjeli tekst koji će čitati. Objasniti im nepoznate riječi iz teksta. Razumijevanje teksta provjeriti pratećim pitanjima.

ODGOVORI:

1. učenici/ce osnovnih škola (9–15 god.); 2. na crnogorskom jeziku; 3. „Pišite nam o svijetu u kojem želite da rastete“; 4. 500; 5. tri; 6. adresa je na dnu konkursa; 7. prosljediće ga na Međunarodno takmičenje.

Tema se može proširiti i na likovne konkurse, jer učenici imaju više mogućnosti da učestvuju na njima, zbog jezičke barijere.

DIJALOG:

Dijalog na str. 7. koristiti za podučavanje različitih tehnika čitanja i učenje struktura:

- povezivanje crteža s pojmovima iz teksta (razumijevanje leksičkih pojmova);
- inferencije (zaključivanje na osnovu teksta o informaciji koja nije data eksplicitno).

RJEŠENJE uvodnog pitanja je: četvrtak

- transfer (linearni tekst prikazati grafički ili tabelarno).

RJEŠENJE TABELE: Tijana: srijeda – literarna, petak – novinarska; Denis: utorak – šah, četvrtak – sekcija, plivanje, subota – dodatna nastava iz hemije.

Tekst se može koristiti i za uvježbavanje različitih vještina i podvještina (pravilan izgovor, akcentovanje, intonacija, simulacija) ili kao model za pisanje poluotvorenog ili otvorenog tipa.

GRAMATIKA: Glagolske imenice

Učenici odgovaraju na uvodno pitanje – kojoj vrsti riječi pripadaju oblici: plivanje, kuglanje. Objasniti tvorbu glagolskih imenica. Navesti i primjere kod kojih se pojavljuju dva oblika od istog glagola, ali se različito koriste – dijeliti: dijeljenje, dioba; pratiti: praćenje, pratnja; seliti (se): selidba, seoba. Napraviti korelaciju s drugim jezicima (gerund u engleskom jeziku) i s oblikom u maternjem jeziku učenika.

Učenici rješavaju prateće zadatke.

1. pisanje, nošenje/nošnja, znanje, vraćanje, kuvanje, tužba, čekanje, praćenje/pratnja, grijanje.
2. slušati, kretati se, brati, tražiti/potraživati, svitati, primijetiti, takmičiti se.

ČITANJE: Škole u Japanu

Pročitati uvodno pitanje. Učenici odgovaraju prije čitanja teksta. Tražiti da svoj odgovor objasne, bilo da je tačan ili pogrešan. Odgovor je u prvoj rečenici teksta (pisanje).

Pisma u japanskom jeziku

Pismo *kandži* Japanci su preuzeli od Kineza u 5. vijeku, ali su razvili sopstveni izgovor. Koristi se za pisanje imenica i korijena glagola. *Hiragana* i *katakana* su dva fonemska pisma nastala iz *kandžija*. *Hiragana* se koristi u kombinaciji s *kandžijima* za pisanje gramatičkih nastavaka (tvorba komparacije pridjeva, glagolskih vremena) i za pojedine gramatičke riječi (veznik, član itd.). *Katakana* služi za pisanje stranih riječi i onomatopejskih izraza. Zbog sve veće komunikacije s ostatkom svijeta razvilo se i latinično pismo – *romandži*.

ISTRAŽIVANJE: Čitanje nelinearnog teksta

Osnovna namjena tumačenja grafikona je da pripremi učenike za projektnu nastavu u dijelu statističke obrade anketnih pitanja, interpretacije prikazanih podataka i objedinjavanja srodnih podataka.

Saopštite učenicima da su grafikoni napravljeni u računarskom programu Excel. Možete im demonstrirati na koji način se prave grafikoni, kakvi grafikoni postoje i kako se nazivaju. Pošto je većina računara na engleskom jeziku, prvi grafikon naziva se Bar Chart, a drugi Pie Chart. (bar – šipka/poluga, pie – pita, chart – grafikon). Na ovom grafikonu dati su i numerički podaci, što nije uvijek slučaj.

Učenici odgovaraju na pitanja pronalaženjem odgovora na grafikonu.

ODGOVORI:

1. Sekcije koje pohađa najviše učenika su: sport (62), recitatorska sekcija (45), strani jezici (39); 2. Najmanje učenika pohađa: novinarsku (7), dramsku (9) i sekciju za nastavu fizike (11); 3. Zbirno, ove četiri sekcije pohađa 86 učenika. Ovaj podatak mogu naći i u Pie Chartu.

Pitanja koja se odnose na naredna dva grafikona učenici mogu riješiti na dva načina:

1. slušaju tekst i upisuju podatke
2. matematički pretvaraju procenat u broj, odnosno broj u procenat.

Preporučujemo da se učenici okušaju u matematičkom obračunu (naročito kod pretvaranja broja u procenat), a ispravnost rješenja da provjere slušanjem teksta sa CD-a.

ISTRAŽIVAČKI ZADATAK koji slijedi možete realizovati na sljedeći način:

Podijeliti zaduženja konsultujući učenike. U manjim školama podijeliti učenike u tri grupe, od kojih će svaka istražiti jedan ciklus osnovne škole. U većim školama možete imenovati grupu za istraživanje po razredima (ukupno devet grupa). Dobijene rezultate učenici grafički prikazuju i usmeno prezentuju. Objasniti pojam ankete i pomoći učenicima da kreiraju sopstvenu anketu, koja će im koristiti za istraživanje.

ČITANJE I PISANJE:

Prije čitanja pročitati uvodni dio i razgovarati o crtežima. U ovom dijelu prezentovati pojedine nepoznate riječi, na primjer: na prvom crtežu đevojčica (Zuzana) svira violinu solo, na drugom Arian vodi program, na trećem je Robin iz Australije na farmi sa životinjama i na četvrtom je Mihaela kao član dramske sekcije. Razgovarajte i o formi imejla: ko šalje mail, kome, na kojem jeziku je „subject“...?

Prvi zadatak učenici rješavaju brzim pretraživanjem tekstova (dijagonalnim čitanjem) i upisuju početno slovo imena u boksove ispred istrgnutih rečenica.

RJEŠENJE: M, Z, R, A, Z, A, M, R.

Za rješavanje narednih zadataka učenici pažljivo čitaju tekst kako bi našli odgovarajuće mjesto za istrgnute rečenice. Prije slušanja razgovaraju o svom izboru. Treba naglasiti da pojedine rečenice mogu sasvim prirodno stajati na više mjesta. Npr. rečenica „Muzika je moj život“ može stajati na bilo kojem mjestu poslije riječi „hor“. Na CD-u dato je samo jedno rješenje.

Pitanja o tekstovima učenici mogu rješavati po sjećanju ili pronalaženjem odgovora u tekstu.

ODGOVORI: 1. u Slovačkoj; 2. dramski; 3. u gradu Bourke u Australiji; 4. škola organizuje koncert; 5. Mihaelina; 6. jednom godišnje (na kraju godine); 7. „Hasan Prishtina“; 8. svira violinu; 9. putem Vibera; 10. po mišljenju njegovih roditelja, on ima višak energije.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. a. 1d; 2f; 3h; 4c; 5a; 6g; 7e; 8b
1. b. likovna, šahisti, hemičari
2. konkurs, potpisani, objavljeni, manifestacije, autori, žirija
3. a. znanje, sunčanje, dioba/dijeljenje, kosidba, učešće/učestvovanje, vjerovanje
3. b. sunčanje, kosidba, vjerovanje, znanje
4. a. dodjelom, saradnji, procjeni, priznanje, takmičenju
5. pripremanje, diobi, predavanje, seobi, starenje, pažnja, staranje
6. a. c. Škole širom svijeta
6. b. 1. c; 2. f; 3 a; 4 e
7. 1. u Africi, 2. čitanje, pisanje, računске operacije, 3. polažu ispite na kraju godine, 4. uče napolju, okupljeni oko nastavnika, 5. eksterni ispiti, maturski ispit i stručni ispit
8. 1. b; 2. a; 3. a; 4. b; 5. c

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- pronađe tražene informacije u tekstu koji sluša
- traži i daje informacije i mišljenja o nedavnim događajima i iskustvima
- uočava detalje u tekstu koji čita
- pokaže izvršenjem zadatka (u govornoj ili pisanoj formi na crnogorskome jeziku) da je razumio glavne misli pisanoga teksta i/ili da je u njemu uočio određene detalje
- uočiti razliku između brojeva i brojevnih imenica
- piše kraće vođene sastave

UVOD U TEMU:

Učenici povezuju riječi s išećcima iz novina.

RJEŠENJE:

a) uragan Katrina; b) vanredno stanje u CG; c) grad u PG; d) lavina; e) požar

ZADATAK I RAZGOVOR:

Učenici prepoznaju neistinite vijesti i objašnjavaju zašto su rečenice 2, 3 i 5 neistinite:

2. Planinski vrh Bobotov kuk danima je poplavljen.
3. Tokom januara i februara sniježne mećave odnijele su brojne živote širom Australije.
5. Tokom aprila 1979. godine Crnogorsko primorje pogodio je jak uragan Katrina.

Učenici će logički zaključiti da na bilo kojem planinskom vrhu ne možemo očekivati da se voda zadržava u mjeri u kojoj bi došlo do poplave.

Može se očekivati da ne znaju da je u Australiji ljeto (sušno godišnje doba) tokom januara i februara i da je to period kad su česti požari.

Da bi ispravno riješili petu rečenicu, dovoljno je da znaju jedan podatak: ili da je te godine bio zemljotres, ili da je uragan Katrina pogodio Ameriku.

RAZGOVOR:

Govoriti o poplavama, požarima, jakim vjetrovima i sniježnim olujama. Podsticati učenike da ispričaju lične događaje iz neke od vremenskih nepogoda. Pitati ih za koja područja su karakteristične različite vremenske nepogode i kakve posljedice mogu da izazovu.

ČITANJE S PROJEKTNIM ZADATKOM: **Godišnja doba u svijetu**

Tekst o godišnjim dobima informativnog je karaktera i predstavlja korelaciju s geografijom. Prije čitanja saznati koliko učenici znaju o vrstama klime, godišnjim dobima u svijetu, je li im poznato ime Vladimir Kepen i sl.

ODGOVORI:

1. Koliko godišnjih doba ima na Južnom polu? (jedno, vječna zima)
2. Kakva je klima u Crnoj Gori? (umjerena)
3. Koliko godišnjih doba ima u Australiji? Koja su? (U jednom dijelu Australije su četiri (kao kod nas), a u drugom dva godišnja doba (kišno i sušno)
4. Kojem klimatskom tipu pripadaju podtipovi Bwh i Bwk? (tipu B)

Za rad kod kuće možete zadati projektni zadatak: „Saznaj više o klimatima i predstavi ih u razredu“. U ovom zadatku učenici uče da pretražuju podatke, organizuju ih, pripremaju za prezentaciju i prezentuju.

ČITANJE: **Kataklizme u 21. vijeku**

Prije čitanja pitati učenike koliko znaju o katastrofalnim uraganima i cunamijima koji su se desili proteklih godina. Razgovor zasnovati na naslovu, podnaslovu i fotografiji.

Tehnikom brzog pretraživanja, učenici pronalaze odgovore na pitanja:

- a) Koje katastrofe nijesu izazvane vremenskim nepogodama? (cunami i zemljotres u Nepal)
- b) Kako nastaje cunami? (Cunami izaziva podmorski zemljotres.)
- c) Koji zemljotres je bio najjači? (podmorski zemljotres u Indijskom okeanu – 9,15 stepeni Rihterove skale)
- d) U kojoj katastrofi je poginulo najviše ljudi? (cunami u Indijskom okeanu – 275.000)
- e) Koji uragan je nanio više gubitaka? (uragan Katrina)

Učenici čitaju kratke tekstove. Poslije svakog teksta objasniti riječi i komentarisati. Tekstovi nude primjere brojeva (glavnih, rednih; višecifrenih; decimalnih; u datumima...), što učenicima može predstavljati problem da iskažu. Pitanja možete koncentrisati oko brojeva: kao u zadatku poslije čitanja, ali i oko informacija (Rihterova skala – Merkalijeva skala)...

Da bi lakše zapamtili nove riječi iz teksta, kazuju što predstavljaju brojevi iz pratećeg zadatka.

Uputiti učenike da riješe 5. zadatak u Radnoj svesci, da popune tabelu informacijama iz tekstova.

ZANIMLJIVOSTI:

Čitaju o tome kako uragani dobijaju ime. Je li je ta praksa i kod nas prisutna?
Vremenske nepogode kod nas dobijaju imena ljudi. Ta praksa započela je 2014. godine.

ČITANJE I PREZENTACIJA GRAMATIKE:

Tekst „Priča o lisici i ježevima“ ilustruje upotrebu brojevnih imenica u kontekstu i služi kao uvod u prezentaciju gramatike.

Učenicima objasniti razliku između brojeva i brojevnih imenica. Uputiti ih na objašnjenja data u boks. Za uvježbavanje koristiti zadatke iz Radne sveske ili im kazivati rečenice u kojima će oni usmeno mijenjati imenski dio brojevnim imenicom.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. rijeka, lavina, uragan, požari, padavine, vatra

2.

Prirodna katastrofa	Godina (ili tačan datum)	Približan broj žrtava	Materijalna šteta
Cunami, Indijski okean	2004.	275.000	Od Indonezije do Somalije
Uragan Katrina	2005.	1.200	Potopljeno je 80% Nju Orleansa
Cunami, Japan	2011.	20.000	Oko 235 milijardi dolara, srušene zgrade
Uragan Sendi	2012.	200	Najmanje 65 milijardi dolara
Tajfun Haijan	2013.	10.000	Najveća šteta je na ostrvu Samar, Filipini
Zemljotres, Nepal	2015.	8.000	Uništene su brojne istorijske građevine

3.

vjetar: ciklon, uragan, tajfun

voda: cunami, talasi, ajkule, bujice, brane

objekti: brane, nuklearni reaktor, elektrana, metro, tunel

zemljotres: cunami, potres, Rihterova skala, epicentar

4. 1. 7 stepeni; 2. 15-ak km; 3. 15. april 1979; 4. 10 sekundi; 5. 101, 35; 6. preko 450

5. 1. desetoro; 2. nas tri; 3. (njih) dvoje; 4. (njih) četvorica; 5. Njih šest idu u pozorište.

6. 1. dvojicu; 2. petoricom; 3. trima, dvojma, šestorice

7. 2, 5, 3, 1, 6, 4.

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- pronađe tražene informacije u tekstu koji sluša
- pravilno izgovara poznate riječi pri čitanju naglas
- razumije glavne misli pisanoga teksta
- usvojenu leksiku koristi u različitim kontekstima
- izvještava
- piše kraći vođeni sastav
- izražava uzrok i posljedicu

UVOD U TEMU:

Razgovarati o praiistorijskim razdobljima. Provjeriti koliko učenici znaju o kamenom dobu, ali i o drugim razdobljima. Uputiti učenike da povežu pojmove s crtežima. Komentarisati što je na crtežu, kakve su bile kuće, oruđe, oružje, nakit...

RJEŠENJE: h, d, e, b, f, c, a, g

U zadatku „Izbaci uljeza“, uljez je ledeno doba. Ostala tri doba nose naziv po glavnom materijalu od kojeg se pravilo oružje, oruđe i drugi predmeti.

Zadatak da predstave jedno doba može se raditi usmeno ili pismeno, na času, kao domaći zadatak ili kao projekat.

ČITANJE:

Učenici čitaju tekst i odgovaraju na prateća pitanja. Presentovati nepoznate riječi koje nijesu date u uvodnom zadatku. Osim funkcije da razumiju jezik i saznaju nešto više o životu ljudi u kamenom dobu, tekst sadrži i primjere uzročnih rečenica.

GRAMATIKA: Uzročne rečenice

Objasniti što su uzročne rečenice i koji su najčešći veznici, koristeći primjere iz teksta. Uvježbati pomoću zadataka iz Udžbenika i Radne sveske, ali i stvaranjem jezičkih situacija u kojima će učenici reagovati uzročnom rečenicom. Učenicima poseban problem može predstavljati promjena reda riječi, pa je korisno sve zadatke raditi u pisanoj formi.

Zadatak je: Pretvori proste rečenice u složenu koristeći veznik iz zagrade.

RJEŠENJE:

1. Dobila sam slabiju ocjenu na testu jer nijesam riješila jedan zadatak.
2. Pošto pada kiša, nećemo ići na izlet.
3. Uspio je u životu zato što je bio uporan.
4. Mora da si bolestan kad si tako blijed.
5. Budući da se ne slažeš sa mnom, odustajem od saradnje.

GRAMATIKA: Posljedične rečenice

Da bi učenici shvatili razliku između uzročnih i posljedičnih rečenica, korisno je da vrše transformacije jednih u druge, kao u primjerima.

Transformacija uzročnih rečenica u posljedične.

RJEŠENJE:

1. Nemaš dovoljno poena, tako da ćeš morati ponovo da radiš test.
2. Bio je toliko iscrpljen da nije izdržao do kraja trke.
3. Čovjeku je potrebna hrana, te (tako da) mora da lovi.
4. Auto nam se pokvario, tako da smo kasnili više od pola sata.
5. Toliko sam umorna da se ne mogu pomjeriti.
6. Zakasnio si, tako da (te, pa) moraš čekati drugi rok.

RAZGOVOR:

Protumačiti prikaz: Od čega se pravi papir i što se pravi od papira?

Na crtežima iznad, zdesna ulijevo su: bor, hrast, pamuk, trska, pirinač, pšenica i reciklirani papir; ispod: stoni kalendar, knjiga, razglednica, papirni ubrusi, stikeri, glanc-papir, novine, koverta.

Učenici nabrajaju i druge proizvode od papira (karton i kartonske ambalaže, sveske, konfeti...)

ČITANJE:

Rješavaju kviz prije čitanja teksta o papiru. Rješenja kviza pronalaze u tekstu „Nastanak papira”.

Rješenje kviza: 1. b; 2. a; 3. b; 4. c; 5. b; 6. b; 7. c.

Isti tekst može se koristiti i za druge tehnike čitanja, kao i za intenzivno čitanje. U tekstu je znatan broj nepoznatih pojmova, ili poznatih, ali upotrijebljenih u novom kontekstu ili drugom značenju. Objasniti (po potrebi) pojmove: od davnina, podloge za pisanje, okruživati/okruženje (ono što ih okružuje), glinene ploče (po kojima se pisalo), istoimeni, praktičniji, bambus / bambusova trska, finiji (materijali), preraditi/prerađen, pogodan, raširiti se, posebna namjena, povelja, Versajski ugovor, sirovine, vlaknasta struktura, zamisliti.

Neke od pojmova iskoristiti za pravljenje rečenica, kako bi učenici pokazali da razumiju njegovo značenje. Razumijevanje teksta (i teme) može se provjeriti i dopunskim pitanjima, npr.: Zašto se pisalo po kamenu i kad se prešlo na glinene ploče? Kako su papirus i pergament dobili nazive? Zašto nije moguće zamisliti život bez papira?

ZADATAK:

1. pamučna majica; 2. zlatni prsten; 3. staklena čaša; 4. drveni sto; 5. plastična stolica.
- Iste predmete iskazati i genitivom.

IGRA: Pogodi zamišljeni predmet

Na početku igre nastavnik zamišlja neki predmet, npr. staklena čaša.

Učenici postavljaju pitanja koristeći sugestije iz Udžbenika. Odgovori su najčešće „Da“ ili „Ne“, ali možete biti i fleksibilniji u davanju odgovora.

Npr.: Učenik pita: „Je li od plastike?“ Odgovarate: „Uglavnom ne, ali može biti i od plastike.“

ČITANJE:

Tekst o Nobelovoj nagradi informativnog je karaktera i ne zahtijeva posebnu jezičku obradu. Možete ga koristiti za provjeru razumijevanja i za razgovor.

ODGOVORI:

1. Švedski industrijalac i pronalazač dinamita.
 2. 1901. Komentarišite da je 1901. Nobelova nagrada za fiziku dodijeljena Rentgenu za otkriće X-zraka, koji su kasnije nazvani po njemu, ili im predstavite sve dobitnike Nobelove nagrade 1901. godine.
 3. U decembru.
- Četvrto pitanje je otvorenog tipa i može se koristiti za diskusiju.*

Dobitnici Nobelove nagrade 1901. su:

1. Vilhelm Konrad Rentgen za fiziku
2. Jakobus Henrikus van't Hof za hemiju
3. Emil Adolf fon Bering za fiziologiju ili medicinu
4. Sili Pridom za književnost
5. Žan Anri Dinan i Frederik Pasi za mir

PROJEKTNI ZADATAK:

Učenike podijelite u grupe i pomozite im u izboru materijala koji će predstaviti. Uputite ih na tekst o papiru i prateće ilustracije i zadatke. Sugerisati im i da naprave kviz o izabranom materijalu, po uzoru na kviz o papiru.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. 1. e; 2. h; 3. j; 4. b; 5. g; 6. a; 7. c; 8. i; 9. f; 10. d
1. evoluirati; 2. topljenje; 3. harpun; 4. oružje; 5. neolit
1. ledeno doba; 2. porodica Kremenko
- sabljozubom, lokaciju, žira, nespretna, žirom, krdo, praistorijske, migracijom
1. Da; 2. Ne; 3. Da; 4. Ne; 5. Ne
- Drvengrad je etno selo u Srbiji, kod Moke Gore, u Zlatiborskom okrugu.
Kamengrad je izmišljeni grad u crtanoj seriji Porodica Kremenko. Međutim, u Srbiji se gradi i mjesto pod nazivom Kamengrad, pa i taj odgovor treba prihvatiti kao tačan.
- olova, olovni; bakra, bakarni; čelika, čelični, srebra, srebrni; lima, limeni; aluminijuma, aluminijski
1. gvozdena; 2. limenom; 3. srebrna; 4. olovni; 5. zlatna
2. papirne maramice; 3. mesni narezak; 4. čokoladna torta; 5. voćna salata; 6. keramičke pločice; 7. riblja čorba
1. 1. b; 2. c; 3. c; 4. b; 5. a; 6. b; 7. d; 8. d.

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- proširuje svoj rječnik
- učestvuje u kratkim razgovorima
- izražava se što razumljivije
- pokaže izvršenjem zadatka u govornoj i pisanoj formi da razumije glavne misli pisanoga teksta
- u tekstu koji čita uočava određene detalje
- piše kraće vođene sastave
- pravilno piše odnose $k : c$, $g : h$ prema $č$, $ž$, $š$ i odnose k , g , h prema c , z , s u vlastitim imenima i prisvojnim pridjevima

UVOD U TEMU:

Razgovarati o kulinarstvu u Crnoj Gori, zdravoj hrani i o tome što pripada zdravom načinu ishrane. Tokom razgovora provjeriti koliko su učenici upoznati s karakteristikama crnogorske ishrane, dajući objašnjenja o kulturi ishrane u različitim djelovima Crne Gore (šever, središnji dio i primorje). Upoznati učenike s razlikama u kulturi ishrane, klimatskim prilikama koje utiču na proizvodnju hrane i njeno konzumiranje (na ševeru ima više žitarica, razvijeno je stočarstvo, kontinentalno voće, mliječni proizvodi, dok je na primorju više morskih plodova, ribe, južnog voća, maslina i maslinovog ulja...).

Razgovarati o praznicima u Crnoj Gori (vjerskim i novogodišnjim) i hrani koja karakteriše trpezu crnogorskog doma (crnogorske porodice). Razgovarati s učenicima o omiljenoj prazničnoj hrani u njihovoj porodici.

ČITANJE: **Kulinarstvo u Crnoj Gori**

Crteži ilustruju tri praznika koja se slave u crnogorskom domu: uskršnji (ili vaskršnji) praznik, bajramski praznik i novogodišnji praznici. Učenici komentarišu kako su ih prepoznali: jaja, baklava, kafa u fildžanu, okićena jelka...). Zatim govore o praznicima u svom domu.

Na slici se nalazi sač, neobična posuda u kojoj se peče meso, hljeb, razne pite i sl. stavljanjem posude na ognjište, zatrpavanjem posude vrelim pepelom i žarom. Objasniti način pečenja i govoriti o ukusu koji se dobija u tako zatvorenoj posudi.

Učenici čitaju tekst. Razgovarati o značaju zdrave hrane za turizam i hotelijerstvo, pomenuti zanimanja koja su popularna za razvoj turizma (kuvar, poslastičar i sl.).

Dati učenicima i druga objašnjenja ako su potrebna za razumijevanje teksta. Objasniti nove riječi. Razumijevanje teksta provjeriti pitanjima koja su data ispod teksta, ali i drugim pitanjima vezanim za sadržinu.

RAZGOVOR:

Na ševeru Crne Gore najčešće se za praznike pripremaju: pršuta, razni sirevi, sarma, jela od mesa i dr. Na primorju: riblji specijaliteti, morski plodovi, sirevi i sl. Objasniti učenicima da postoje razlike na prazničnoj trpezi, ne samo po regijama.

ČITANJE: **Maslina**

Razgovarati o fotografijama. Učenici prepoznaju maslinu (crnu) na ovalu i (zelenu) na grani. Na jugu Crne Gore učenici dobro poznaju ovu biljku, pa tekst koristiti kao stimulans za razgovor. Učenici govore o uzgoju, o pravljenju maslinovog ulja i za što ga koriste, o maslinkama (punjenim ili s košticom), o starosti pojedinih stabala. Na ševeru možete očekivati slabije poznavanje masline, pa tekstovi imaju informativni karakter. Pomenuti i da je maslina simbol mira.

Crtež, koji predstavlja pripremljen sto, analizirati: Koju vrstu obroka očekujete na ovom stolu? Koja jela očekujete? Zašto je viljuška s lijeve strane tanjira? Koje piće će se sipati u čaše? Kako se zovu predmeti na stolu (salvete, svijeće i svijećnjak, slanici...)?

PROJEKTI ZADATAK:

Po instrukcijama iz Udžbenika, učenici prave knjigu recepata i predstavljaju je u odjeljenju.

SLUŠANJE I ČITANJE: **Pjesma „Limun“**

Objasniti učenicima da se limun koristi na prazničnoj trpezi kao jelo i dekoracija (navesti važnost soka od limuna za razne salate, ribu...)? te za limunadu, tople napitke s medom itd.

U poetskom tekstu uputiti učenike na nepoznate riječi i dati pojašnjenje nekih stihova. Posebna *kakvoća* limuna (u ovom primjeru misli se ukus) jeste njegova kiseloš. Pojasniti od koje riječi je nastala „kakvoća“ (od „kakav je“). Pojam *tekućina* označava tečnost. Pojmom *druge vrućine* pjesnik označava ljetnje vrele dane u kojima sokovi od limuna osvježavaju (tjelesna temperatura bolesnog čovjeka; može se nešto reći i o Vitu Nikoliću, koji je većinu svojih pjesama napisao u bolnici). Objasniti učenicima značaj limuna za liječenje prehlade i gripoznih stanja.

Učenici slušaju sa CD-a pjesmu „Limun“, a zatim je izražajno čitaju.

Razgovor usmjeriti na prazničnu trpezu i njenu dekoraciju. Uputiti ih u domaćinski običaj, koji je raširen u cijeloj Crnoj Gori: med i priganice na prazničnoj trpezi. Ova dva proizvoda simbolišu dobrodošlicu.

RAZGOVOR:

Učenici čitaju tekst o emulgatorima i razgovaraju o njihovom štetnom dejstvu na organizam.

PRAVOPIS:

Čitaju tekst o čokoladi. Upoređuju što se dešava s glasovima *k*, *g*, *h* u pojedinim imenima, a u kojima se ne mijenjaju.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. pečenje, kulinarstvo, pršuta, trpeza, tradicija
2. trpeze, bogati, zdravlje, vid, grlo, mandarine, jača, bolesti
3. Ovaj zadatak učenici rješavaju koristeći Udžbenik i sopstveno iskustvo.
4. Redosljed radnji za pripremu torte: pripremiti, mutiti, sipati, peći, filovati, ukrasiti, iseći, servirati, jesti.
5. Učenici iznose svoja rješenja (poslije objašnjenja postupka rada treba pomoći onim učenicima kojima je potrebno).
6. a) rješenje daju učenici samostalno;
b) salвете, stolnjak, tanjiri, escajg, svijećnjak, svjećice, čaše, čačkalice i dr.
7. 1: N; 2: T; 3: T; 4: T; 5: N
8. Vukin, Zorkin, Veričin, Novičin, Julkin, Novkin, Miličin, Ružičin
9. 1. a; Pitanja 2–4 otvorenog su tipa.
10. T, T, N, N, T, N, N, T, T

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- pronađe tražene informacije u tekstu koji sluša
- prepozna izvantekstualne okolnosti sporazumijevanja (npr. odnose među sagovornicima/sagovornicama i njihovo raspoloženje,
- izrazi slaganje i neslaganje
- opiše ošućanja
- usvoju leksiku koristi u različitim kontekstima
- na tekstu uoči osnovni oblik glagola (infinitiv)
- na tekstu uoči duže i kraće oblike ličnih zamjenica i pravilno ih upotrebljava

UVOD U TEMU: **Razgovor o crtežima**

Učenici opisuju crteže. Kazuju što vide na crtežu i koje emocije prepoznaju (ili očekuju) u odnosu, na događaj. Npr.: Na prvom crtežu djevojka svira klavir. Vjerovatno je zadovoljna ili srećna. Na drugom, djevojčica je pala s bicikla i sigurno je tužna ili nesrećna. Rukometašice proslavljaju pobjedu, srećne su. Dječak je dobio lošu ocjenu na testu i nesrećan je.

ČITANJE:

Prije čitanja razgovarati o crtežima koji prikazuju članove jedne porodice. Detalje koje ne prepoznaju učenici mogu naći u tekstu, npr.: Kako se zove dječak? (Aleksa) Što radi Aleksina majka? (Učenici će vjerovatno odgovoriti da nešto reže/lijepi i sl. ili će u tekstu naći da se udubila u dekupaž.) Objasniti im kratko pojam *dekupaž*, o kojem će učiti na nekom od narednih časova (str. 35).

Opisuju i drugu fotografiju, na kojoj prepoznaju da je dječak (Siniša) s ocem pored rijeke i da love ribu (pecaju). Pitati ih koje je godišnje doba, a na početku teksta je i tačan datum. Podšetiti ih da je 26. januara još uvijek raspust u našim školama.

Učenici zatim čitaju Aleksin opis dana i prepoznaju Aleksinu emociju (srećan, zadovoljan). Dok čitaju, objasniti im nepoznate riječi. Postaviti i pitanja radi provjere razumijevanja ili mišljenja. Što radi baka? Kako se ošuća? Zašto je Aleksa moker? Je li tužan zbog toga? Kako Aleksa opisuje vatru u šporetu?

Na isti način obraditi i Sinišin opis dana. Uporediti Aleksina i Sinišina ošućanja. Zašto Siniša ne kaže da majka radi dekupaž? (Dosadno mu je, pa ga ne interesuje što se zbiva oko njega.) Zašto Siniša misli da je svima dosadno? (Zato što je njemu dosadno.)

ZADATAK:

pozitivan ili negativan stav prema nečemu prepoznaje se po govoru (riječima ili neverbalnim signalima), kao i djelima.

Koje riječi iz tekstova nam dokazuju da Aleksa ima pozitivan, a Siniša negativan stav?

Pozitivan stav iskazan je riječima: snijeg se presijavao kao dijamant, ozareni, zimska idila, bilo je tiho, pucetanje vatre, uživali, volimo, zadovoljni, obradovao se, ... Negativan stav: Ne mogu da vjerujem! (s posebnom intonacijom), napadao snijeg, ja se ponadao, dosadilo, tragedija, ko još ..., promrzli, dosađivali se, nešto lijepila, niko ni s kim..., tužna i dosadna.

Možemo li njihov karakter opisati kao pozitivan i negativan? (Ne)

Aleksa ima pozitivan stav jer je radio ono što voli, za razliku od Siniše, koji duže vrijeme ne može da vozi biciklo.

ČITANJE:

Tekst „Kako ispuniti slobodno vrijeme“ koristiti za čitanje, razgovor o tekstu, obnavljanje glagolskih imenica i prezentaciju infinitiva. Personalizovati razgovor o načinu na koji učenici ispunjavaju slobodno vrijeme savjetima za kreativno ispunjavanje slobodnog vremena.

PREZENTACIJA LEKSIKE: **Ukrštene riječi**

Upoznati učenike s terminologijom vezanom za enigmatiku i ukrštene riječi. Osim o ukrštenicama, razgovarati i o drugim vrstama enigmatskih zadataka: rebusi, sudoku, pitalice... Klasičnu ukrštenicu i skandinavku učenici mogu rješavati. Preostale tri su nepotpune, pa ih nije moguće rješavati.

DIJALOG (SLUŠANJE I ČITANJE):

Koristiti dijalog za razgovor o zimskom raspustu. Uporediti slobodno vrijeme preko raspusta i tokom školske godine.

Na osnovu crteža učenici mogu pretpostaviti o kojim aktivnostima će čitati u tekstu. Zadatak ispod dijaloga mogu popuniti slušanjem ili čitanjem.

ZADATAK: **Napravi svoju listu vrijednosti**

Učenici prave listu prioriteta, upoređuju je u paru i govore o zapažanjima. Pitajte ih da li je nekome od njih nešto pri vrhu liste, a drugoj osobi pri dnu. Ovaj zadatak može učenicima poslužiti da naprave anketu u drugoj formi, npr.: Biti (moderan/intellegantan...) je: veoma važno, važno, manje važno, nevažno.

DISKUSIJA:

Ponuđene teme koristiti za diskusiju (frontalno, u grupi ili u paru). Stimulisati argumentovanje *za* i *protiv*. Izabrati jednu temu, a ako je diskusija prekratka, uraditi obje.

GRAMATIKA:

Ponuđenu tabelu ličnih zamjenica koristiti za sistematizovanje znanja koja učenici imaju iz prethodnih razreda. Kroz zadatke u Udžbeniku i Radnoj svesci provjeriti u kojoj mjeri poznaju lične zamjenice.

ČITANJE:

Tekst o dekupažu koristiti za ekstenzivno čitanje, informisanje, obnavljanje riječi i upotrebu infinitiva u kontekstu.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. snažno pozitivno ošeeanje: sreća, oduševljenje; umjerenost: veselost, zadovoljstvo, ozarenost, radost (može biti i snažno), zainteresovanost; snažno negativno ošeeanje: razočarenje, patnja, preplašenost, žalost; umjerenost: tuga, dosada, briga, šeta, bojazan.

2. v, g, v, a

3.

ra	di	ti	
si	ći		pe
pa		zna	ti
ti	ca	ti	se

4. 1. Moram ti nešto reći. 2. Šutra ćemo ići na skijanje. 3. Volim skijati i trčati.

5. mu, meni, mi, tebe, mnom, mi

7. 1. Danas sam ih sreća. 2. Ne znam zašto ste nas zvali. 3. On ide s njom u školu.

8. Redosljed: 5, 6, 4, 2, 8, 1, 7, 3

9. bilijar, fudbal, ribolov, šah, jedrenje, slikanje, atletika, hokej

10. 1. v; 2. b; 3. a; 4. v; 5. b

11. me, me, te, me, me, ti, te, te, mi, te

mene, tebe, tebi, meni

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- proširuje svoj rječnik
- usvojenu leksiku koristi u različitim kontekstima
- izražava slaganje i neslaganje
- izražava uslov
- prepoznaje povratno-prisvojnu zamjenicu *svoj, svoja, svoje*
- traži i daje uputstva za snalaženje u prostoru

UVOD U TEMU:

Upoznati učenike s odlomkom iz „Deklaracije o ekološkoj državi Crnoj Gori“. Pročitati odlomak iz Udžbenika i uputiti učenike na sadržaj Deklaracije, koja je dostupna na web stranici <http://www.me/index.php/cg/geografija/priroda>. Tokom razgovora, objasniti poruku teksta i njegov značaj za očuvanje prirode i zdravlja ljudi. Objasniti nepoznate riječi. U prilogu je i tekst o značaju šuma za proizvodnju kiseonika i čuvanje planete od ekoloških katastrofa.

Razgovor usmjeriti na pitanja o očuvanju životne sredine, npr.: Što možemo uraditi mi, pojedinačno, da sačuvamo bogatstva prirode (vodu, šume, planine) od raznih zagađivača? Podsticati učenike da čuvaju prirodu i da ne bacaju smeće. Kako se odbraniti od deponija smeća pored naših rijeka, puteva i na mnogim drugim mjestima? Ukazati na ružne slike plastičnih kesa koje vise na drveću i šiblju. Koliko smo odgovorni pred sobom i drugima? Da li ljudski rod dovoljno razmišlja o generacijama koje dolaze?

Razgovori o ovakvim temama, kao i davanje odgovora na uočene probleme, edukuju mlade i motivišu ih da djeluju u sekcijama, na projektima, da sarađuju s nevladinim organizacijama.

ČITANJE I RAZGOVOR:

Učenici čitaju tekst da bi izabrali jedan od ponuđenih naslova. Za svaki naslov koji predlože, treba tražiti razlog i da li odgovara sadržaju. Naslov pod B obuhvata cijeli tekst, dok su preostala dva naslova samo djelimično zastupljena u pojedinim pasusima. Podnaslovi (naslovi pasusa) idu ovim redom: 1. Staništa; 2. Biljke cvjetnice; 3. Fauna; 4. Ornitofauna. Prije nego što učenici odluče koji podnaslov odgovara kojem pasusu, objasniti im značenje pojmova *stanište, cvjetnica, fauna, ornitofauna*.

U tekstu se pojavljuju brojni nepoznati pojmovi, koje učenicima treba objasniti putem definicija, sinonima, ali i vizuelno, jer se pominje razno drveće i životinje. Pojmovi *flora* i *fauna* objašnjeni su ispod teksta.

Učenicima objasniti da pojmu *flora* pripada biljni svijet: šume, pašnjaci, livade, jele, bukve, brestovi, hrastovi, javori, oskoruše, alpski edejvalsi, rastinje planinskog različka, ljubičice...

Fauna označava životinjski svijet, kao što su: jeleni, košute, srne, kraljevski orlovi, vukovi, medvedi, vođeni gušteri, zlatni orlovi, pelikani, kormorani, čaplje, crne čaplje.

ČITANJE I PISANJE:

Poslije čitanja teksta „Jeste li razmišljali o tome za koliko dana se ko rodi“ razgovarati s učenicima uz pomoć datih pitanja. Uputiti ih u pisanje brojeva: jednocifrenih, dvocifrenih, trocifrenih.

Dijalog realizovati u paru – A: Za koliko se rodi lasta? B: (Lasta se rodi) za 12 dana. A: Koliko je potrebno slonu da se rodi? B: Slonu je potrebno / Potrebno mu je 628 dana... (za pojedine odgovore iskoristiti učenička iskustva, ako ima učenika sa sela). Da bi pričali o omiljenoj životinji, učenike treba podsticati dopunskim pitanjima. Za ribe se zna da spavaju na dnu mora i rijeka otvorenih očiju, jer nemaju kapke. Riba u akvarijumu zavuku glavu u biljke, pa vjerovatno tako spavaju. Razgovor s učenicima nastaviti o vrsti riba koje su zastupljene u najbližem vodenom staništu (rijeka, jezero, more).

ČITANJE: **Ko su najveći kopači na svijetu**

Iskoristiti fotografiju mravlje zajednice za uvod u sadržinu teksta „Ko su najveći kopači na svijetu?“.

ODGOVORI NA PITANJA: Mravinjak je dom mrava. To je gomila zemlje poluloptastog oblika (za ovaj odgovor učenicima dati slobodu izražavanja i razmjenu komunikacije). Uputiti učenike na fotografiju mravinjaka iz Udžbenika i upoznati ih s „najvećim mravinjakom na svijetu“ (koji se nalazi na putu prema Crnom jezeru na Žablaku); Mravlja kolonija može imati i do 100 000 članova za jednu godinu; čvrsto sklapa svoje vilice.

Na osnovu tabele iz Udžbenika, da je izvršena promjena zamjenice *svoj* po padežima, pronaći u kojem su padežu oblici iz teksta.

Tekst „Što nam kazuje pčelinji govor“ predviđen je za čitanje, dijalog, slušanje i pisanje. Podsetiti učenike na značaj govora, vještinu koja čovjeka čini jedinstvenim među živim bićima na našoj planeti (za uspješnu početnu motivaciju može poslužiti i bajka „Nemušti jezik“, koja govori o sporazumijevanju među životinjama). Nakon sadržajne analize teksta i izdvajanja bitnih informacija, učenike treba uputiti na pitanja ispod teksta.

ODGOVORI:

Znakovnim jezikom; da objavljuje svoje nalaze s terena; valovitim plesom okreće se prvo na lijevu pa na desnu stranu; izobilje – cvijetne livade.

PRAVOPIS: **Pisanje brojeva**

Posetiti učenike na tekst „Za koliko dana se ko rodi“. Čitanjem sadržaja teksta učenici će se susresti s dvocifrenim i trocifrenim brojevima.

Učenicima objasniti koji se brojevi pišu sastavljeno, a koji rastavljeno.

Naglasiti pravilo o pisanju rednih brojeva s tačkom (arapski) i bez tačke (rimski).

ČITANJE I RAZGOVOR: **O medu**

Prije čitanja teksta razgovarati o proizvodnji meda. Pitati učenike o njihovim iskustvima: da li njihova porodica ima pčele; jedu li med, koji, u koje doba dana, kako...; znaju li o upotrebi meda za pravljenje melema, lijekova, šampona, kozmetičkih preparata i sl. Objasniti im nepoznate riječi u toku ili poslije čitanja teksta. Nastaviti razgovor o važnosti meda za zdravlje čovjeka.

GRAMATIKA: Realne uslovne rečenice

Na primjerima iz teksta, ispisivanjem na tabli, panou i sl., upoznati učenike s veznicima realnih uslovnih rečenica. Najčešći veznici su: *ako, ukoliko, li*. Npr.: *Ako* budete učili, završićete razred. Biće to dobro, *ukoliko* se nagode. Budete *li* rano ustali, naći ćete ga.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. ribe, kengur, međed, krokodil
2. u prvoj koloni: noj (40), roda i vjeverica (28), lisica (63), jež (49)
čovjeku treba 275 dana, teletu – 628
3. najveći kopači, oko svojih, za godinu, ili porodicu, mrav najprije, takvom lopatom, staze, puteva ukršta, vrati svojoj
4. svoga/svojega; svojoj; svoju; svoja; svoje
5. niz brojeva: 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21... zovemo Fibonačijevim nizom. Dobija se zbrajanjem dva prethodna člana.
6. 2. Rođena sam 13.9.1999. ili 13. septembra 1999. godine. 3. Škola „25. maj“ ove godine slavi 70 godina. 4. Broj 41 „Prosvjetnog rada“ izašao je u februaru 2016. godine.
7. ako, ako, kad, kad, ako
8. donese, voljela je, je kazao, sijao, gajio, zamijesiće, poželimo
9. voda, ulje, germa, semenke, brašno, susam

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- pronađe tražene informacije u tekstu koji sluša
- traži i daje uputstva za snalaženje u prostoru
- učestvuje u kratkim razgovorima
- usvojenu leksiku koristi u različitim kontekstima
- na tekstu uočava nepromjenljive vrste riječi
- piše intervju

UVOD U TEMU:

Učenike kroz pitanja iz Udžbenika upoznati s državom u kojoj žive. Razgovarati o njenom društvenom uređenju, Danu državnosti, himni, o pripadnosti evropskom kontinentu, položaju, veličini, prostoru koji obuhvata itd.

RJEŠENJE:

Nalazi se na Balkanskom poluostrvu. Površina je 14 000 km². Ima oko 650 000 stanovnika. Duklja, Zeta i Crna Gora. Po nekim izvorima, današnje ime dali su joj moreplovci, jer im je s pučine izgledala kao mračna gora. Drugi izvori navode da su joj ime dali neprijatelji – „zemlja crnih brda“, jer nijesu uspjeli da je pokore. Današnje ime nosi od vremena Crnojevića.

Ustav Crne Gore donesen je 22. oktobra 2007. godine.

Grbovi 2 i 3 razlikuju se po kruni.

Objasniti riječi iz teksta o aktuelnom grbu.

ČITANJE: Crnogorski kanjon drugi u svijetu

Prije čitanja teksta prezentovati nepoznate riječi pomoću crteža. Učenici upisuju broj riječi iz teksta pored odgovarajuće slike. Njihov redosljed je: 2, 1, 3, 8, 7, 4, 5, 6.

Učenici čitaju tekst i odgovaraju na pitanja koja slijede. Razgovarati o kanjonu Tare i raftingu.

ČITANJE: Pećine u Crnoj Gori

Prije čitanja objasniti učenicima neke od pojmova koje će susresti u tekstu. Leksiku možete prezentovati pomoću fotografija na kojima se vidi pećina spolja i iznutra. Pitati učenike gdje se nalaze pećine, za što se koriste. Jesu li se srijetali s pojmom *pećina* u albanskom jeziku? Učenicima dati objašnjenje da bi lakše razumjeli tekst i pripremiti ih za čitanje. U toku čitanja traže odgovore na pitanja koja slijede i pronalaze riječi definisane u zadatku.

ODGOVORI NA PITANJA:

Đalovića klisura nalazi se u kanjonu rijeke Bistrice, nedaleko od Bijelog Polja. Udaljena je četrdeset kilometara od grada. Proglašena je najljepšom zbog pećinskih jezera i dvorana visokih preko 30 metara. U njoj se nalaze visoki stalaktiti i stalagmiti, a treba pomenuti i kristalnu ružu, koja spada u vrlo rijedak pećinski nakit.

RIJEČI:

- a) kristalna ruža
- b) hodnici
- c) kanjon
- d) stalaktiti
- e) jezero
- f) dvorana

Kod ponovnog čitanja objasniti i druge nepoznate pojmove.

INTERVJU:

Upoznati učenike s formom razgovora koja se naziva intervju. Prije čitanja intervju sa speleologom, upoznati učenike s načinom vođenjem intervju i kako se određuje cilj intervju zavisno od toga kojom oblašću se bavi lice koje se intervjuiše. Radi lakšeg razumijevanja teksta, potrebno je učenicima dati objašnjenja o zanimanju *speleolog*.

Pročitati uvodni dio (pravila koja su važna za vođenje intervju) i prikladnim pitanjima uvesti učenike u sadržaj teksta. Tokom rada, potrebno je prezentovati nepoznate riječi.

Rješenje zadatka: N, N, T, N, T, N

PROMJENLJIVE I NEPROMJENLJIVE RIJEČI: Obnoviti vrste riječi koje su učili u VI razredu (promjenljive i nepromjenljive). Uputiti ih da u pjesmi „Prokletije“ klasifikuju riječi na promjenljive i nepromjenljive. Detaljnija objašnjenja naći će na 57. strani.

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

-
1. 1b, 2c, 3c, 4a, 5b
 2. 45 km od Žabljaka, visina 50 m, starost 400 godina, 950 m
 3. u, od, u, na, od, od, na, preko
 4. brojnim, najviši, ekspedicije, okolnost, države, ekspedicije, nepristupačnog, zakonu
 5. 1. Zbog očuvanja prirode i tradicije naroda ove države, jer su vjerovali da duhovi i druge svetinje žive u ovim planinama. 2. Japanska ekspedicija pronašla je opravdanje u zakonu i krenula u osvajanje s kineske strane, i zahvaljujući odličnoj opremljenosti dospjela je do visine od 7535 metara, ali je Guankar i dalje ostao neosvojen.
 6. 1. N, 2. T, 3. N, 4. N, 5. T, 6. T, 7. T, 8. T, 9. N, 10. N.
 7. 1. u Baru; 2. poslije završene škole; 3. djetinjstvo; 4. više od 90 priča za djecu i 160 eseja za odrasle; 5. „Pisak lokomotive“; 6. u Zagrebu, Kraljevu i Podgorici.
 8. ostrvo, Ada Bojana, brod, olupinama, nanos, lijepo, strane, more, rijeka, kilometra, obalama, riblji, način, ribu
 9. Promjenljive: mačka, dva, joj, gledati, ti, miran. Nepromjenljive: zaista, tada, ka.
 10. u, nego, na; mnogo, malo
 11. Prilozi: juče, puno, mnogo, dosta, dovoljno, prema, sinoć. Prijedlozi: vrlo, bez, radi, da, kod, u.

CILJEVI:

Učenik se osposobljava da:

- pokaže izvršenjem zadatka (u govornoj ili pisanoj formi na crnogorskome jeziku) da je razumio glavne misli teksta i/ili da je u njemu uočio određene detalje
- pronađe tražene informacije u tekstu koji sluša
- traži i daje informacije i mišljenja o nedavnim događajima i iskustvima, svakodnevnim aktivnostima i interesovanjima, kao i o planovima za budućnost
- dođe do značenja nepoznatih riječi koristeći kontekst i gramatičko razumijevanje
- na tekstu uočava glagolske oblike za sadašnje, prošlo i buduće vrijeme (prezent, perfekat i futur I).

UVOD U TEMU

Razgovarati o planeti Zemlji i Sunčevom sistemu. Učenici dobijaju zadatak da u tekstu iz Udžbenika pronađu đe pripada planeta na kojoj živimo.

ČITANJE: **Ima li svemir granice**

Prezentovati nepoznate riječi iz teksta. Kao provjeru razumijevanja, učenici će samostalno riješiti zadatak u Radnoj svesci, zaokruživanjem tačno/netačno. S obzirom na to da tekst sadrži znatan broj podataka, može se koristiti za tehniku razgovora u paru, tako što će učenici, nakon čitanja, postavljati pitanja jedni drugima (naizmjenično). Svi parovi učenika rade istovremeno. Zadatak nastavnika je da prati uključenost učenika u aktivnost.

ČITANJE: **Tekstovi o Marsu**

Pitati učenike što znaju o planeti Mars, jesu li čuli za planiranu izgradnju kolonije na Marsu... Učenici čitaju kratke tekstove koji sadrže informacije o Marsu i neke od aktuelnih zanimljivosti.

Informacije do kojih su došli u prethodnim tekstovima pomoći će im da riješe kviz.

Kao domaći zadatak, učenici mogu napraviti kviz-pitanja koja će se koristiti narednog časa. Ovu aktivnost treba organizovati kao takmičenje u timovima, vodeći računa o organizaciji takmičenja, broju timova, načinu bodovanja i drugim procedurama.

RJEŠENJA ZA KVIZ ZNANJA:

- Svemir je star više od 14 mil. godina.
- Udaljena od površine Zemlje 100 km.
- Godina na Marsu traje 687 dana.
- Crvenu pjegu ima Mars.
- Najsajjnija zvijezda je Sirijus.
- Sunčeva svjetlost dolazi do Zemlje za 8 min.

Aktivnosti učenika dopuniti pretraživanjem na internetu da bi došli do novih podataka. Na taj način uvesti učenike u „Ljudsku koloniju na Marsu“.

Objasniti učenicima kako da dođu do informacije o imenima zvijezda na internetu: *International Star Registry*.

ČITANJE I GRAMATIKA

Tekstovi koji slijede, pored osnovne namjene (čitanje), mogu se koristiti i za prepoznavanje glagolskih oblika i uvježbavanje njihove pravilne upotrebe.

RAZGOVOR: Događaji koji su obilježili vrijeme na našoj planeti

Posmatraju fotografije, prepoznaju događaje na njima. Pomoći im oko pojmova koje ne mogu prepoznati s fotografije. Npr.: Koji brod je potonuo na prvoj plovidbi? Jeste li gledali film? Koji izum s početka 20. vijeka je značajan u medicini? Kako se naziva mjesto u kojem su glavni likovi Miki Maus i dr.?

Na fotografijama su: Titanik (1912), Pronalazak penicilina (1928), Televizija (1948), Diznilend (1955), Jurij Gagarin (1961), Bitlsi (1964), Pošeta Mjesecu (1969), Prvi personalni računar (1976), Černobil (1986).

RJEŠENJA IZ RADNE SVESKE

1. 1. T, 2. N, 3. T, 4. N, 5. T, 6. T
2. govori, govorite, govorili smo, govorimo
3. konačno rješenje je ZEMLJA
4. ...kralj će podići, će rasti, će zalivati, će šetati, će ptice najljepše pjevati, a cvijeće će opojno mirisati.
5. 1. On je astronom koji je prvi koristio teleskop. Dokazao je da Venera kruži oko Sunca, a da je Mliječni put sačinjen od zvijezda. 2. Pomoću zvijezda.
6. dovela je, lansirana je, su slećeli i postali, vratila su se, slećeli su, spustilo se
7. 1. Dvadesetog jula 1965; moguć je i odgovor „Apolo 11“, 2. Tihi okean, mjesečevo kamenje, 3. velikim, istoriji, 4. površini, (Nil) Armstrong i (Baz) Oldrin, 5. Apola 11, pet, Apolo, se spustili.
8. preko, u, pored, ili, prema, na, i, kroz, kad, da, oko, pa
9. Černobil (1986), Titanik (1912), Pošeta Mjesecu (1969), pronalazak penicilina (1928), Bitlsi (1964), Televizija (1948), Diznilend (1955), Jurij Gagarin (1961), prvi personalni računar (1976).
10. Neptun, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluton.
 1. Mliječni put, 2. 6000 stepeni Celzijusovih, 3. 88 dana, 4. do 500 stepeni C, 5. 1976 (u julu), 6. vjeruje se da na njemu ima vode, 7. 248 zemaljskih godina.

PREPIS CD-A

1. Prvo poglavlje, Udžbenik, str. 7: Dijalog

TIJANA: Denise, jesi li slobodan danas poslije časova?

DENIS: Nijesam. Imam sekciju, a ti?

TIJANA: Nemam ništa, meni je literarna srijedom, a novinarska petkom.

DENIS: Ja danas imam plivanje, a utorkom mi je šah.

TIJANA: Što misliš, da se uključimo u sekciju iz francuskog?

DENIS: Kojim je danom?

TIJANA: Subotom.

DENIS: Ne mogu, subotom imam dodatnu iz hemije.

TIJANA: A ponedjeljkom?

DENIS: Ponedjeljkom idem s društvom na kuglanje.

TIJANA: Šteta, onda neću ni ja.

2. Prvo poglavlje, Udžbenik, str. 9: Slušaj i dopuni grafikone

U sportske sekcije uključila su se 62 učenika. Najviše je zainteresovanih za fudbal. Sekcija broji 28, odnosno 45% učenika. Odbojkaša i košarkaša je ukupno 34, odnosno 19 odbojkaša i 15 košarkaša. Sekcije iz crnogorskog jezika pohađa 86 učenika. Recitatorsku sekciju pohađa 45 učenika, odnosno 52%; 29% pohađa literarnu, 11% dramsku, a samo 8% novinarsku.

3. Prvo poglavlje, Udžbenik, str. 10 i 11: Mladi novinari

1. Zovem se Zuzana. Iz Slovačke sam i živim u Bratislavi. Pohađam dvije škole. Učenica sam osmog razreda osnovne škole, a pohađam i osnovnu muzičku školu u centru Bratislave. U muzičkoj školi svi učenici sviraju neki muzički instrument, a neki idu na hor. Ja sviram violinu, solo i u orkestru. Moja škola organizuje koncerte po cijeloj zemlji, a sljedećeg mjeseca idemo u Češku, u Prag. Muzika je moj život. Srećna sam što pohađam ovu školu.
2. Zovem se Arian. Učenik sam devetog razreda Osnovne škole „Hasan Priština“ u Tirani. Svake godine pohađam neku od sekcija u školi. Volim da mijenjam sekcije. Išao sam na dramsku sekciju, recitatorsku, na fudbal i košarku. Pjevam u horu, a ove godine sam se uključio i u botaničare. Trenutno pravim herbarijum. Moji roditelji kažu da imam višak energije. Prošle godine sam bio voditelj programa koji se organizuje za Dan škole. U maju završavam osnovnu školu. Sljedeće godine idem u srednju školu. Mislim da ću ići u Ylberi, ali još nijesam odlučio.
3. Učenica sam osmoga razreda osnovne škole koja se nalazi u centru Zapadnog Berlina. Zovem se Mihaela, ali me prijatelji zovu Miki. Moja škola je veoma lijepa i velika. U njoj imamo biblioteku s čitaonicom, kabinete za prirodne nauke, fonolaboratoriju za strane jezike, salu za fizičko, sportske terene i zatvoreni bazen. Poslije časova ponekad idem na plivanje. Imamo i veliki amfiteatar, đe se održavaju priredbe u kojima učestvuje i moja sekcija. Saradujemo sa školama iz dvije susjedne države. U okviru dana kulture moja škola organizuje jednodnevne izlete po Njemačkoj, posete muzejima, galerijama i drugim znamenitostima, a u okviru programa razmjene saradujemo sa školama iz Holandije i Poljske.
4. Zovem se Robin. Živim na farmi u unutrašnjosti Australije. Naša farma je daleko od svih naseljenih mjesta, a do najbliže škole, koja se nalazi u gradu Berk, ima 120 kilometara. Ne viđam svoje nastavnike. Ja učim kod kuće, a s nastavnicima komuniciram putem interneta. Domaće zadatke dobijam preko Vibera, a šaljem ih poštom ili mejlom. Na kraju godine tata me vozi u Berk da polažem ispite. Dok nijesmo imali internet, moja komunikacija sa školom bila je veoma teška i spora. Razgovarali smo toki-vokijem. Sad je sve mnogo lakše.

4. Prvo poglavlje, Radna sveska, zadatak 7 pod b) Slušaj tekst i zaokruži a, b ili c

Moja sekcija

Članovi moje sekcije su ljubitelji knjiga. Njihov moto je: „Čitaj mnogo, čuvaj knjige i vrati ih na vrijeme da bi i drugi mogli uživati u njima.”

Oni imaju svoje razloge što slobodno vrijeme provode u biblioteci. Vole miris knjiga, vole da čitaju i razgovaraju o pročitanim, kao i da sučeljavaju svoja mišljenja. Kroz knjige uče da razlikuju dobro od zla i da cijene ljude kroz njihova djela. Takođe, upoznaju nove predjele, običaje, narode.

Oni učestvuju u organizovanju književnih, poetskih večeri ili časova. Zajedno s bibliotekarom škole pripremaju prezentacije o pojedinim piscima i djelima, i tako ih čine dopadljivim i ostalim učenicima. Pomažu u organizovanju priredbi povodom Dana škole, prijema prvaka u Dječiji savez...

5. Drugo poglavlje, Radna sveska, 1. zadatak

izlivanje rijeka, sniježna lavina, uragan Katrina
požari bjesne, obilne padavine, vatra bukti

6. Drugo poglavlje, Radna sveska, 3. zadatak

Zemljotres jačine 7 stepeni Rihterove skale pogodio je Crnu Goru 15. aprila 1979. godine u 7 sati i 19 minuta. Epicentar se nalazio u moru između Bara i Ulcinja, na 15-ak kilometara od crnogorske obale. Potres je trajao 10 sekundi i uglavnom se ošetio duž crnogorske i albanske obale. U zemljotresu je poginula 101 osoba u Crnoj Gori, 35 u Albaniji. Od 400 građevina u Starom gradu u Budvi, samo osam je ostalo nedirnuto potresom. Zidine i zaštitni bedemi iz 15. vijeka teško su oštećeni. U Herceg Novom su djelovi zidina Starog grada pali u more. Ulcinjski Stari grad, crnogorski centar kulturne baštine, skoro potpuno je uništen. Preko 450 sela srušena su sa zemljom.

7. Treće poglavlje, Radna sveska, 4. zadatak

Crtani film *Ledeno doba* počinje sa sabljozubom vjevericom koja pokušava da nađe pogodnu lokaciju za skrivanje svog žira. Ta nespretna vjeverica, sasvim slučajno ili ne, sa svojim žirom pokreće lavinu. Bježeći od lavine, vjeverica nailazi na krdo životinja u trku. Te praistorijske životinje pokušavaju da izbjegnu ledeno doba migracijom na jug.

8. Treće poglavlje, Radna sveska, 5. zadatak

Porodica Kremenko jedna je od najuspješnijih animiranih televizijskih serija svih vremena. To je prva animirana serija namijenjena odraslima koja se emitovala u udarnim večernjim terminima.

Radnja se dešava u Kamengradu u eri kamenog doba. U Kamenkovoju fantastičnoj verziji praistorijske prošlosti, dinosaurusi, mamuti i druge davno izumrle životinje žive zajedno s pećinskim ljudima čija tehnologija odgovara 20. vijeku, ali umjesto modernih uređaja koriste se kamene, drvene i kožne naprave, koje rade korišćenjem različitih životinja. Na primjer, kada se likovi fotografišu s polaroid kamerom, unutrašnjost kamere pokazuje pticu kako kljunom urezuje sliku na kamenu ploču. Još jedna česta naprava u seriji bio je mladunac mamuta koji se koristi kao usisavač za prašinu. Liftove dižu i spuštaju konopci oko brontosaurovih vratova; „automatske” prozore pokreću majmuni, ptice služe kao sirene automobila, električni brijač je u stvari školjka u kojoj živi mala buba koja vibrira čim se školjka povlači niz lice.

9. Četvrto poglavlje, Udžbenik, str. 27

Limun

Da li je limun voće ili nije
Kad se on ne jede nego pije?
I kako može da raste na granju
Nešto što je u tečnom stanju?

Ovim se problemom bavim najviše
Dok kakav limun pijem i sišem.
Ali neka misli ko šta hoće
limun je voće
posebne kakvoće
I nema zdravije tekućine
za temperature i druge vrućine.

10. Peto poglavlje, Udžbenik, str. 33: Dijalog

DIJANA: Vesna, jesi li išla neđe za raspust?

VESNA: Ovo mi je bio najljepši raspust. Novu godinu smo čekali u Budvi, na trgu. Koncert je bio fantastičan. Božić smo proveli kod rođaka u Kragujevcu, a prošlog vikenda smo išli na Jezerine.

DIJANA: Će je to?

VESNA: Jezerine! To je ski-centar kod Kolašina.

DIJANA: Baš ti zavidim. Ja sam sve praznike provela kod kuće. Bilo mi je pomalo dosadno, pa sam čitala lektiru, igrala igrice. Jednom sam išla u pozorište s Denisom i Alinom. Imali smo goste par dana.

VESNA: Je li ti Nađa dolazila?

DIJANA: Ne. Pošetili su nas prijatelji iz Prizrena s kojima se svakog ljeta družimo na moru. Njihove kćerke, Ardita i Valdeta baš su simpatične. Uvijek su vesele i nasmijane, pa su i mene razveselile.

VESNA: Koliko imaju godina?

DIJANA: Ardita 10, a Valdeta 12. Vodila sam ih u tržni centar jednog dana. Oduševile su se. Njihov dolazak mi je uljepšao raspust.

11. Peto poglavlje, Radna sveska, 2. zadatak

Slušaj tekstove i zaokruži a, b, v ili g

1

Dijana: Ne mogu da vjerujem!

Denis: Što je?

Dijana: Trojka iz fizike. Ovo stvarno nema smisla!

Denis: Kako si uradila test?

Dijana: Ma pusti me, Denise! Zaslužila sam barem četvorku!

2

Vesna: Hej, Aleksa! Dođi da ti nešto pokažem!

Aleksa: Izvini Vesna, nije mi ni do čega.

Vesna: Zašto, što je bilo?

Aleksa: Izgubio mi se Roki. Niđe ga nema.

Vesna: Jadničak. Ne brini. Naći ćeš ga.

Aleksa: Nadam se!

3

Vesna: Upomoooooć!

Mama: Što je, Vesna?

Vesna: Mamaaaaa, spašavaaaaaj! Uješće me!

Mama: Neće. Vidiš da je miran. To je Anđelin pas. On ne ujeta.

4

Tata: Srećan rođendan, Denise!

Denis: Jaooo! Biciklo! Hvala, tata!

12. Peto poglavlje, Radna sveska, 10. zadatak

Poslušaj pet kratkih razgovora i zaokruži a, b ili v.

1

Darija: Zdravo, Petre.

Petar: Ćao, Darija.

Darija: Hoćeš li sa mnom u bioskop večeras?

Petar: Volio bih, ali ne mogu. Srijedom imam časove gitare.

Darija: A sutra?

Petar: Može, sutra sam slobodan.

2

Denis: Zdravo, Petre.

Petar: Hej, zdravo, Denise, đe si?

Denis: Mislio sam da igramo fudbal danas.

Petar: Može. U koliko ćemo?

Denis: Meni bi odgovaralo u tri.

Petar: Važi. Možda ću zakasniti 5–10 minuta. Idem s majkom u samoposlugu da joj pomognem.

Denis: Nema problema. Vidimo se.

3

Denis: Zdravo, Dijana.

Dijana: Zdravo, Denise.

Denis: Hoćeš da izađemo u grad večeras?

Dijana: Večeras? Stvarno ne mogu. Dođi ti kod nas.

Denis: Pa ne bih da smetam ako si zauzeta.

Dijana: Nije to. Tati je rođendan, pa mu spremamo žurku iznenađenja.

Denis: Je li u redu da dođem?

Dijana: Obavezno dođi. Biće super.

4

Biljana: Janko, mogu li uzeti auto u četvrtak, treba da se vidim s Ivonom? Povešću i Dijanu.

Janko: Znaš da je četvrtkom meni potreban auto?!

Biljana: Nećemo dugo ostati.

Janko: Kad se vraćate?

Biljana: Oko pola tri. Idemo na ručak.

Janko: Onda u redu.

5

Vesna: Petar i Denis nikad ne kasne. Će li su?

Dijana: Ne znam, stvarno. Uvijek stižu na vrijeme.

Vesna: Da mi naručimo pice? Šta misliš?

Dijana: Možda je bolje samo piće dok ne stignu.

Vesna: Dobro, važi.

13. Šesto poglavlje, Radna sveska, 1. zadatak

Ptice, kopnene životinje i *ribe* nastanjuju našu planetu i žive u oblastima Će klima, flora i fauna odgovaraju njihovim životnim potrebama. Zato neke od njih manje poznajemo, pa su nam izgled i način života neobični. Evropljaninu je *kengur* neobičan. Afrikanac se Ćudi bijelom *mededu*, a Laponac *krokodilu*. Za planetu Zemlju može se reći da je jedan veliki zoološki vrt okružen raznovrsnim biljem, u kome uvijek može da se vidi i upozna nešto novo i zanimljivo.

14. Šesto poglavlje, Radna sveska, 7. zadatak

Ako ne ide u grad, Martina majka sama mijesi i peče hljeb. Žive na selu i ne mogu ići svaki dan da ga kupuju. Ako majka nema vremena, Petar kupi hljeb kad se vrati iz škole.

Marta voli crni hljeb kad otac donese brašno iz vodenice. Kad je bila mala, voljela je više bijeli hljeb. Otac kaže da je njegov Ćed sijao i gajio pšenicu. „Zamijesiće nama majka i bijeli hljeb ako ga poželimo“, kaže Martin brat.

Marta i Petar vole hljeb od crnog brašna jer znaju da je zdraviji od bijelog.

15. Sedmo poglavlje, Radna sveska, 2. i 3. zadatak

Prašuma crnog bora – Crna poda, nalazi se u kanjonu Tare, 45 kilometara od Žabljaka u pravcu Mojkovca. Smještena je na visini od 950 metara, nedaleko od sela Bistrica i Dobrilovina. Ovaj kompleks borove šume zahvata površinu od 20 hektara, a prosječna starost borova, koji dostižu visinu od 50 m, iznosi 400 godina.

16. Sedmo poglavlje, Radna sveska, 6. i 7. zadatak

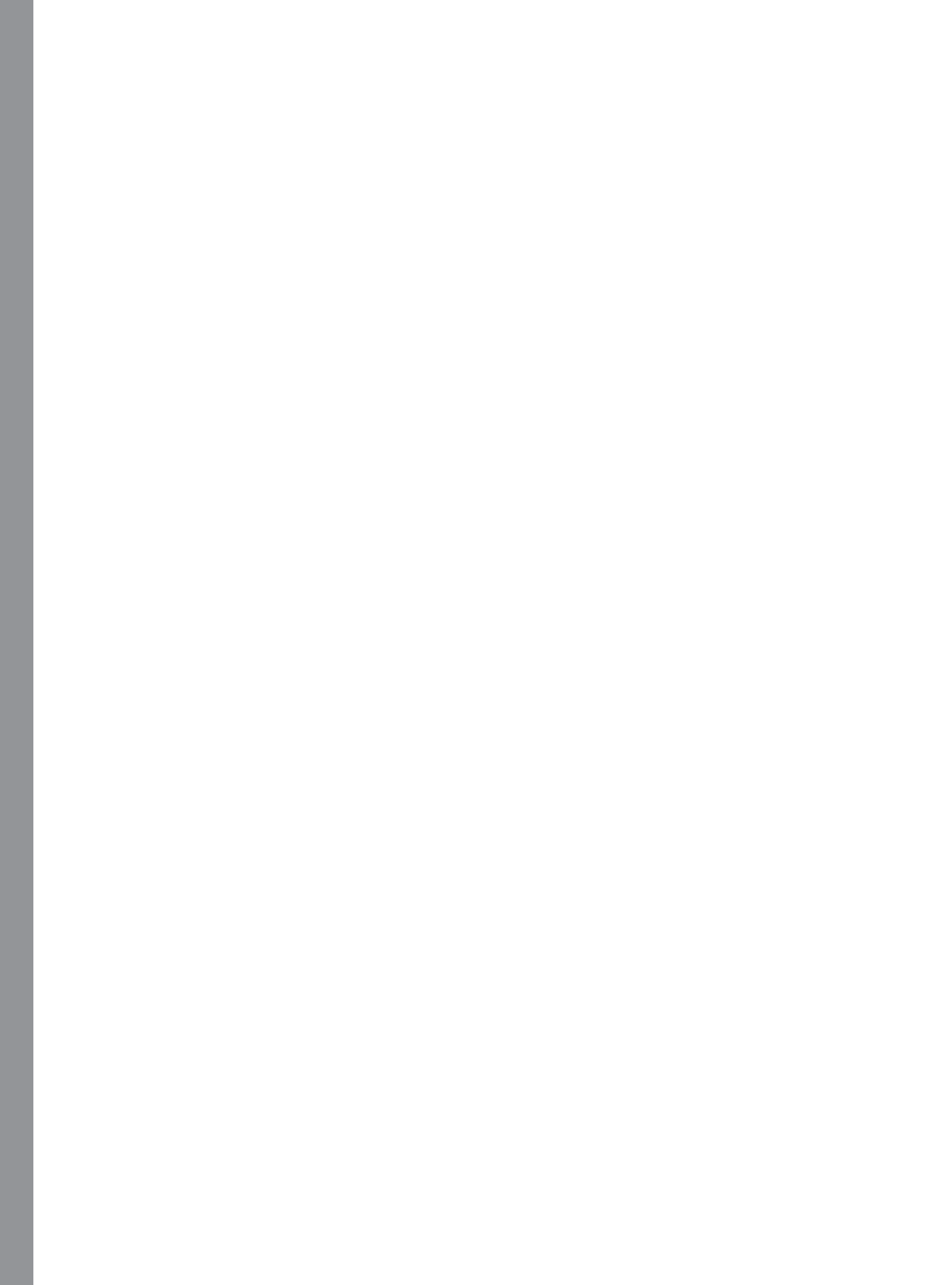
Milenko Ratković rođen je u Starom Baru. Djetinjstvo provedeno u zavičaju najinteresantniji je i najbogatiji period u njegovom životu. Poslije završene škole, svoj život je posvetio novinarstvu i književnosti. Radio je u „Pobjedi“ i „Omladinskom pokretu“, a najduže je uređivao emisije za decu Radija Crne Gore. Njegova „Dioba Šunjine družine“ (1951) prva je knjiga za decu u Crnoj Gori, i zato se Milenko Ratković smatra rodonačelnikom crnogorske književnosti za decu. Sedamdesetih godina 20. vijeka bio je najčešće objavljeni pisac na prostoru bivše Jugoslavije. Knjiga „Srna“ uvrštena je u lektiru za studente nastavnčkih studija u Crnoj Gori i Srbiji. „Igralište u parku“ je lektira za osnovnu školu u Crnoj Gori, a „Čamac za žabe“ u Srbiji. Više od 90 priča objavljeno je u čitankama nekoliko država. Antologijska priča „Pisak lokomotive“, njemu najdraža, objavljena je u 17 čitanki. Čitavog radnog vijeka, uz novinarstvo, bavio se i književnim radom. Dugo je pisao za mlade, a u novije vrijeme piše za odrasle istražujući barsku prošlost. On je i dramski pisac, a njegovi tekstovi izvođeni su u Zagrebu, Kraljevu i Podgorici. Bavio se i pisanjem udžbenika. Objavio je dvije gramatike i devet čitanki za osnovnu školu u Crnoj Gori i sedam čitanki u Srbiji.

O književnom stvaralaštvu Milenka Ratkovića objavljeno je 160 eseja i prikaza, kao i esejističkih knjiga.

17. Osmo poglavlje, Radna sveska, 10. zadatak

Jesi li ikad pokušao da prebrojiš zvijezde na noćnom nebu? Niko ne zna koliko ih ima. Skup zvijezda vezanih gravitacijom naziva se **galaksija**. U jednoj galaksiji može biti od 10 miliona do nekoliko milijardi zvijezda. Ne zna se ni koliko ima galaksija, ali se zna da ih ima više miliona. Planeta Zemlja pripada galaksiji koja se naziva **Mliječni put**. Pri samom kraju naše galaksije je Sunce, koje, po obimu, spada u manje zvijezde. Nebeska tijela koja su gravitacijono vezana za Sunce nazivaju se Sunčev sistem. U Sunčevom sistemu je devet planeta. Najbliža Suncu je Merkur, a najdalja Pluton. Život na Suncu nije moguć jer je temperatura njegove površine 6000 stepeni Celzijusovih. Planeta Merkur je veoma interesantna. Okreće se oko Sunca, ali ne i oko svoje ose. Zbog toga je jedna strana uvijek okrenuta prema Suncu i na njoj je izuzetno vruće, a druga strana je uvijek hladna i mračna. Merkur okruži oko Sunca za 88 dana. Sljedeća je Venera, okružena otrovnim gasovima. Zbog velike blizine Suncu dostiže temperature i do 500 stepeni Celzijusovih. Treća je Zemlja. Život na Zemlji je moguć zbog idealne udaljenosti od Sunca. Naš prvi sušed je Mars. Temperature na Marsu padaju do -100 stepeni Celzijusovih, što je očekivano zbog veće udaljenosti od Sunca. Bilo je mnogo neuspjelih pokušaja da se na Mars uputi neka letjelica. Sonda Mariner 4, poslata 1965. godine, prva je uspjela da se približi Marsu, na udaljenost od 10000 kilometara. Odatle je poslala 22 fotografije površine Marsa. Tri godine kasnije, sonde Mariner 6 i 7 uspjele su još bliže da pridu, a Mariner 9 je 1971. uspio da uđe u Marsovu orbitu na samo 1400 km od površine. U julu 1976. Viking Lender 1 spustio se na površinu Marsa i obavio prva biološka istraživanja.

Divovi našeg Sunčevog sistema su planete: Jupiter, Saturn, Uran i Neptun. Jedan od 67 Jupiterovih satelita nazvan je Evropa. Naučnici vjeruju da na njemu ima vode. Saturn je poznat po prstenovima. O Uranu i Neptunu se malo zna, jer čovjek još nije našao način da ih istražuje. Posljednja planeta u nizu je Pluton, kojem je potrebno 248 zemaljskih godina da napravi krug oko Sunca. O Plutonu imamo još manje informacija.



LITERATURA:

1. Barac, Antun: *Problemi književnosti*, Naprijed, Zagreb; Prosveta, Beograd; Svjetlost, Sarajevo, 1964.
2. Betelhajm, Bruno: *Značenje bajki*, Zeniot, Beograd, 1976.
3. Cerović, Rajko: *Crnogorsko književno iskustvo*, DANU, Podgorica, 2003.
4. Čirgić, Adnan, Pranjaković, Ivo, Silić, Josip: *Gramatika crnogorskoga jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
5. Ellis, Rod: *Task-based Language Learning and Teaching*, Oxford: Oxford University Press, 2003.
6. Fried-Booth, Diana L: *Project work* (2nd ed.). New York: Oxford University Press, 2002.
7. Hutchinson, Tom: *Introduction to Project Work*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
8. Ingarden, Roman: *Doživljaj, umetničko delo i vrednost*, studije iz estetike, prevod Petar Vujičić i Ljubica Rosić, Nolit, Beograd, 2004.
9. Kilibarda, Novak: *Usmena književnost – Istorija crnogorske književnosti*, knjiga 1, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
10. Milutinović, Ljubomir: *Metodički pristup pripovijeci*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo, 2003.
11. Popović, Dušanka: *Čitati, razumjeti, znati, savremeni pristup nastavi jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2014.
12. *Pravopis crnogorskoga jezika*, drugo, izmijenjeno izdanje, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica, 2010.
13. *Predmetni program Crnogorski jezik kao nematernji*, Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo, Podgorica, 2011.
14. Sabljčić, Jakov: *Iz metodičke teorije i prakse nastave književnosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2011.
15. Todorov, Nada: *Metodološko-metodički pristup u školskoj interpretaciji bajke*, Pedagoški fakultet, Sombor, 2006.
16. Žurić, Blaga: *Bajka i njena interpretacija u nastavi*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica, 2012.

